

BROEDVOGELS VAN HET BEEKBERGERWOUD IN 2009

Gerrian Tacoma

Sinds 1993 voert onze vogelwerkgroep een broedvogelinventarisatie uit in een deel van het voormalige Beekbergerwoud (Het Woud). Dit gedeelte ligt in een hoek ten westen van de A50 en ten noorden van de Woudweg.

Ontwikkelingen in het gebied

Na de grote ingrepen in het najaar van 2006 is het Beekbergerwoud in een paar jaar enorm veranderd. Van het oorspronkelijke patroon van weilanden afgewisseld met houtwallen is weinig meer terug te zien. Op allerlei plekken komen elzen op, zodat er dichte bosjes beginnen te ontstaan. Het gebied lijkt in snel tempo een bijna ondoordringbaar woud te worden. Hoewel dit aan de ene kant doet denken aan de verhalen van anderhalve eeuw geleden, toen het Beekbergerwoud een oerbos was, is dit toch niet direct wat de natuurbeheerders voor ogen hadden. Onder de titel 'Mislukte natuur' stond er op 28 maart 2009 een uitgebreid artikel over natuurontwikkeling in de NRC. In dit artikel werd het Beekbergerwoud genoemd als voorbeeld van een gebied dat lijdt onder een typisch probleem: teveel mest.

Volgens het artikel is er vanaf 1998 niet meer bemest en is elk jaar het hooi weggehaald om het terrein voedselarmer te krijgen. Dit komt echter niet geheel overeen met wat wij tijdens onze inventarisaties zagen. Wij hebben ons er regelmatig over verbaasd hoe vaak in het voorjaar het oude gras er nog op stond en vieze plakken vormde.

In het najaar van 2006 is er twee tot drie steken diep ontgrond, wat neerkomt op 40 tot 60 centimeter. Het idee was dat dit voldoende is om de zwarte bovenlaag weg te halen, maar uit onderzoek is gebleken dat dieper in de grond vaak nog veel fosfaat zit. Er zijn dus ook na de ontgroning nog veel voedingsstoffen beschikbaar, wat resulteert in een enorme groei van pitrus, braam en brandnetel. Dit hebben de tellers goed kunnen ervaren; de brandnetels groeiden ons op sommige plekken bijna boven het hoofd.

Natuurmonumenten is zich nog aan het beraden op aanvullende maatregelen om de natuurontwikkeling bij te sturen.

Gerrian tussen de brandnetels

Werkwijze BMP

Er werd dit jaar geteld door Berend Stam, Bernie ter Steege, Harm Schoten, Henk Keizer, Koos Middelkamp, Mariet Corstiaensen, Pauline de Jong, Peter Oosterkamp, Walter van Os, Gerrit de Jong en Gerrian Tacoma.

In tabel 1 staat een overzicht van de bezoekdata en -tijden.

Tabel 1 Bezoekdata en -tijden

datum	tijd (aantal minuten)
22 maart	6.00 – 9.25 (205)
4 april	6.30 – 10.30 (240)
18 april	6.00 – 9.30 (210)
3 mei	5.30 – 10.30 (300)
17 mei	5.00 – 8.30 (210)
31 mei	8.00 – 12.40 (280)
14 juni	4.45 – 8.45 (240)
28 juni	4.45 – 8.30 (225)
12 juli	8.00 – 10.30 (150)
2 aug.	8.00 – 10.30 (150)

Het gebied is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Hierbij liepen twee tot vier mensen een ronde door het gebied. Zij noteerden de territoriumindicerende waarnemingen van alle vogelsoorten op een veldkaart schaal 1:4000. Territoriumindicerende waarnemingen verschillen per vogelsoort. Behalve om zingende of baltsende mannetjes kan het ook gaan om paartjes, vogels met voer of nestmateriaal, nestvondsten en jonge vogels. Het aantal bezoeken aan het gebied is dit jaar uitgebreid van acht naar tien, waarbij we drie keer niet rond zonsopkomst, maar iets later op de ochtend startten. Met deze aanpassing van het schema hoopten we de kans roofvogels over het hoofd te zien te verkleinen. Vooral de laatbroedende wespendif wordt gemakkelijk gemist.

De tellingen vinden bij voorkeur plaats op zondag, omdat dan de geluidsoverlast van de A50 het kleinst is. In april telden we op zaterdag, omdat een deel van de tellers op zondag al een andere telling had. We constateerden dat er op zaterdag meer verkeersdruk is, maar niet zoveel dat het tellen er ernstig door bemoeilijkt werd. Overigens is in de loop der jaren het verkeer op de A50 zodanig toegenomen, dat er ook op zondag wel sprake is van enige hinder door het verkeerslawaaai.

Bij ieder bezoek is de looproute op een ander punt gestart om niet steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip op dezelfde plaats te zijn. Doordat het gebied erg in ontwikkeling is, bleek het niet eenvoudig een vaste route te volgen. Waarschijnlijk zal de route volgend jaar opnieuw moeten worden aangepast, doordat er steeds meer struweel komt.

Alle waarnemingen zijn overgezet op aparte kaarten, voor iedere soort één. Daarna vond de interpretatie plaats met behulp van de BMP-handleiding van SOVON (Van Dijk, 2004).

Resultaten

Tijdens de telrondes hebben we te maken gehad met wisselende weersomstandigheden. De temperatuur varieerde van 4°C bij de start van de derde telronde tot 24°C aan het eind van de achtste telronde. Tijdens de vierde, negende en tiende telronde regende het langdurig.

De extra ingelaste bezoeken in juli en augustus brachten niet bepaald wat we ons er van voorgesteld hadden. Door de regen was er weinig te zien en te horen. We hebben ons tijdens deze bezoeken beperkt tot het noteren van enkele aanvullende waarnemingen, zoals een nest van de kleine plevier met vier eieren en een putter met jong.

In tabel 2 staat een overzicht van alle soorten die in de jaren 1993 tot en met 2009 zijn geteld als broedvogel.

Zowel het aantal soorten, als het aantal broedparen was ongeveer gelijk aan dat van vorig jaar. Als nieuwkomers konden we knobbelzwaan en putter noteren. Het waterhoen was voor het eerst sinds 1994 aanwezig.

Na het broedgeval van vorig jaar waren wij in 2009 extra alert op de aanwezigheid van een wespendif. Eind mei zagen we de eerste aanwijzingen dat de wespendif verderom ter plekke was. Een aantal telrondes later konden we met zekerheid vaststellen dat er minimaal één jong op het nest zat. Op 22 juli heeft Willem van Manen twee jongen geringd.

Grote afwezige was de matkop, die voor het eerst sinds het begin van de tellingen niet door ons werd waargenomen.

Een aantal soorten was wel tijdens één of meer telrondes aanwezig in het gebied, maar de waarnemingen voldeden niet aan de criteria voor een broedgeval. Het gaat hier om blauwe reiger, , bergeend, krakeend, wintertaling, slobbeend, kuifeend, torenvalk, boomvalk, scholekster groenpootruiter, witgat, gekraagde roodstaart en goudhaan.

Conclusie

Er waren dit jaar geen grote verschuivingen in de broedvogelpopulatie, ondanks het feit dat het gebied in snel tempo verandert. Als elzen en andere opslag de kans krijgen om verder uit te groeien, zal dit echter zeker invloed hebben op de broedvogels. Hoe het broedseizoen van 2010 er uit gaat zien, hangt dan ook mede af van de beheersmaatregelen die Natuurmonumenten neemt.

Gebruikte literatuur

Bijlsma, R.G., 1997, Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij, ISBN 90 5011 96 7
Dijk, A.J. van, 2004, Handleiding Broedvogel Monitoring Project, SOVON vogelonderzoek Nederland en CBS
NatuurCompendium 2003 CD-rom Milieu- en Natuurplanbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek
Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels, 2004, Vogelbescherming Nederland, Tirion Natuur en SOVON, ISBN 90 5210 598 7

tellen kan heel ontspannend zijn, mei 2009

Tabel 2 Overzicht van alle waargenomen broedvogels in BMP Het Woud van 1993 t/m 2009

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 *	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
dodaars	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2
knobbelzwaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
gauwe gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7	2
nijlgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2	2
mandarijneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
wintertaling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
wilde eend	-	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11	13	15
soepeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
wespendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
havik	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
buizerd	1	-	-	-	1	3	1	2	-	1	1	1	1	1	1	1	1
torenvalk	-	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
boomvalk	-	-	1	1	1	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-
fazant	3	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
kwartelkoning	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
waterhoen	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
meerkoet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	8	12
scholekster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
kleine plevier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	3
kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
holenduif	1	-	-	1	5	1	-	1	1	1	2	-	1	2	2	1	2
houdduif	28	19	18	17	21	14	10	12	5	12	5	4	8	8	10	6	10
Turkse tortel	1	1	1	1	2	1	3	2	-	1	1	1	3	-	4	1	1
zomertortel	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
koekoek	1	1	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1
steenuil	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ijsvogel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
groene specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-
grote bonte specht	2	3	4	1	3	-	1	-	-	3	3	1	2	2	2	2	2
kleine bonte specht	2	-	-	-	1	-	2	1	-	-	1	2	1	2	1	1	1
boompieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
graspieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
witte kwikstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	1
winterkoning	40	47	48	34	31	30	33	35	38	44	43	43	49	52	40	43	38
heggenmus	7	15	8	8	15	5	6	10	6	13	11	16	15	15	19	16	12
roodborst	4	3	7	4	2	6	8	9	8	6	8	8	10	4	9	4	5
nachtgeaal	3	3	4	-	1	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-
gekraagde roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
roodborsttapuit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
merel	19	26	20	29	16	21	20	27	15	35	21	14	18	13	18	11	16
zanglijster	-	1	6	1	3	3	4	7	4	7	12	11	14	8	8	13	5
grote lijster	2	1	2	2	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
sprinkhaanzanger	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-
bosrietzanger	3	3	2	1	2	3	2	5	-	-	2	1	3	6	-	1	8
kleine karekiet	-	-	1	-	2	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	3	1
spotvogel	4	3	3	1	3	1	2	1	1	-	2	4	3	5	3	6	5
braamsluiper	-	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	1	1	1	-
grasmus	3	6	3	7	7	7	7	9	6	9	10	11	7	14	12	11	14
tuinfluiter	9	6	4	16	25	15	11	13	16	11	12	16	14	19	18	15	10
zwartkop	17	20	20	14	16	20	29	27	18	25	22	28	31	29	26	28	33
tjiftjaf	26	21	27	24	31	47	34	27	28	37	32	38	31	28	44	25	34
fitis	-	-	-	3	3	1	-	1	2	2	1	1	-	6	6	6	3
goudhaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
gauwe vliegenvanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
bonte vliegenvanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-
staartmees	1	1	2	4	1	2	3	2	1	5	5	4	3	3	1	3	3
glanskop	1	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	3	4	-	1	2
matkop	2	1	2	4	1	2	2	3	2	3	4	3	2	4	3	1	-
kuifmees	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
pimpelmees	7	7	4	6	9	5	10	6	1	10	10	6	13	8	12	13	8
koolmees	18	17	13	19	25	27	16	17	6	30	20	17	19	22	18	15	17
boomklever	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	2	1	2	2
boomkruiper	3	6	8	6	11	8	6	7	4	9	6	7	8	8	10	7	7
gaai	2	2	2	3	4	1	4	2	1	6	5	4	3	2	1	4	4
ekster	6	8	3	5	3	2	1	2	-	4	2	1	3	1	1	2	1
kauw	9	2	4	10	9	14	10	17	n.g.	12	19	2	2	3	2	2	1
zwarte kraai	4	5	6	6	9	4	7	4	-	7	8	5	8	1	5	6	2
spreeuw	8	4	12	6	14	16	14	14	n.g.	14	10	14	29	20	8	4	6
huismus	n.g.	n.g.	3	5	3	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ringmus	5	4	-	-	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2
vink	7	3	8	9	8	5	7	5	10	10	11	8	15	14	20	12	9
groenling	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1	1	-	1	-
putter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
goudvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
rietgors	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	5	2
aantal soorten	34	35	36	34	40	32	32	30	23	32	36	34	33	37	44	53	52
aantal broedparen	251	246	254	254	297	272	258	271	176	324	297	279	324	315	343	322	320

n.g. = niet geteld
* = MKZ-crisis